

Кальницький, Михайло. Архітектор Ніколаєв : [життя та діяльність архітектора в Києві. На його честь було названо вулицю в Деснянському р-ні (Троєщина)] // За київським часом. – 2012. – лют. □ 3. – С. 6 : фото.

Архітектор Ніколаєв

Років сто тому зодчий Володимир Ніколаєв був відомий буквально кожному киянину. У старій частині Києва нелегко знайти вулицю, на якій він не звів хоча б одну будівлю. Пам'ятник Богдану Хмельницькому та Філармонія, Володимирський собор та Оперний театр, трапезна Лаври та Музей російського мистецтва, особняки на Липках і Покровський монастир — всі ці окраси нашого міста так чи інакше пов'язані з ім'ям академіка архітектури Ніколаєва.

Випускник російської Академії мистецтв Ніколаєв міг би успішно працювати в Петербурзі, якби не випадковість, яка звела його з Києвом. Так вийшло, що саме до 25-річного «молодого спеціаліста» звернувся технічний директор нового київського пивзаводу Олексій Термен і запропонував взятися за спорудження заводських корпусів.

Володимир Миколайович Ніколаєв (1847-1911 р р.) народився в Царському Селі. Архітектурі навчався в петербурзькій Академії мистецтв. У Києві був міським і єпархіальним архітектором, архітектором Києво-Печерської лаври, гласним міської думи та членом міської управи. Один із засновників (1901 р.) і беззмінний директор Київського художнього училища. Звів у Києві 18 церков, 3 монументи, 27 будівель суспільного характеру і сотні приватних будинків. Один із його сучасників зауважив: «Без перебільшення можна сказати, що він побудував ціле нове місто». Похований на Аскольдовій могилі (надгробок не зберігся).

У травні 1872 року зодчий прибув до Києва. Йому належало самостійно спроектувати і побудувати солідне (навіть для теперішніх часів) підприємство. І він із цим завданням впорався — про що можна судити по корпусах пивзаводу, які й досі стоять на столичній вулиці Фрунзе, 41 і використовуються за призначенням.

Рік потому Ніколаєв обійняв посаду міського архітектора. Ще через два роки він приступив до виконання обов'язків й архітектора Київської єпархії. Тут його чекало нове

випробування: Ніколаєву доручили рятувати Володимирський собор. Так сталося, що ще на початку його будівництва в ньому тріснули арки та склепіння. Недобудований храм десять років стояв і руйнувався. Найменша помилка або похибка в розрахунку могли призвести до руйнації. Але за Ніколаєва поручився його вчитель — петербурзький професор Рудольф Бернгард, провідний інженер-будівельник імперії. Собор був успішно добудований, за що архітектора Володимира Ніколаєва нагородили хрестом святого Володимира, що автоматично дало йому право на спадкове дворянство.

У Києві вважали, що Володимир Ніколаєву під силу вирішення будь-яких завдань. У багатьох випадках до нього зверталися, коли просто ні на кого більше було розраховувати. І він виручав. Так сталося, наприклад, з пам'ятником Богдану Хмельницькому. На помпезний проект скульптора Мікешина бракувало грошей, однак миритися з недобудованим монументом посеред Софійського майдану міська влада не бажала — наближався ювілей Хрещення Русі. Та ніхто з архітекторів не хотів зв'язуватися з безнадійною справою. А Володимир Миколайович погодився, причому не зажадав гонорару. У підсумку саме його проект визначив остаточний вигляд популярного пам'ятника. Ніколаєв навіть примудрився викроїти потрібну суму для оточення бронзового Богдана красивими чавунними ліхтарями. Критична ситуація виникала й при спорудженні Міського (Оперного) театру: автор проекту петербурзький академік Шретер відмовився керувати будівництвом. І знову довелося звертатися до Ніколаєва. І знову він виручив, хоча нажив масу неприємностей: за час будівництва різко зросли ціни на будматеріали, вкластися в кошторис не вдалося, і не в міру палкі ревнителі міських інтересів тут же звинуватили відомого архітектора у розбазарюванні міських коштів...

Досвід Ніколаєва був у нагоді при будівництві благодійних установ, де дешевизна опорядження була природною і необхідною умовою. А от на дорогих замовленнях зодчий зміг розкритися як неабиякий майстер ефектних фасадів, блискучих декорованих інтер'єрів. Так було, коли архітектор Ніколаєв будував багатоповерхові так звані дохідні будинки для заможних замовників, шикарні особняки цукроза- водчиків — наприклад, на вулицях Грушевського, 18 чи на Банковій, 2... Так було, коли він зводив православні храми, що нагадували Софійський собор у Константинополі.

Безумовно, з сотень його будівель далеко не всі претендували на унікальність. Однак про рівень таланту слід судити не за «середнім арифметичним», а саме за кращими, класними роботами. Їх у Володимира Ніколаєва цілком достатньо. Саме він відіграв помітну роль у тому, що Київ набув нового, європейського вигляду.

Михайло КАЛЬНИЦЬКИЙ